

ONDERWIJS OP AFSTAND IN DE BASISCHOOL

Ineens moest het: onderwijs op afstand. Door de maatregelen naar aanleiding van het coronavirus zaten de meeste leerlingen van de ene op de andere dag thuis. Niet getreurd: ook op afstand is onderwijs mogelijk, maar dan wel in aangepaste vorm. In dit artikel beperken we ons tot het basisonderwijs. Uiteraard hebben ook de andere onderwijsniveaus op het vlak van afstandsonderwijs heel wat te bieden. Dat is stof voor een ander artikel. Leer van onze helden hoe onderwijsarrangementen vorm krijgen in onderwijs op afstand, hoe ze inzetten op die leerlingen die dreigen uit de boot te vallen, hoe leraren zichzelf op korte tijd digitaal professionaliseren. We eindigen, tot slot, met een blik vooruit.

Hoe pakken onze scholen de uitzonderlijke situatie aan?

We mogen niet onderschatten hoe belangrijk het is voor kinderen en jongeren om op de een of andere manier verbonden te blijven met hun schoolse leer- en leefomgeving. Verbondenheid is essentieel gebleken om hen te motiveren het leren vanop afstand vol te houden. In contact blijven met de vrienden, de klasgenoten én de leraar is in zo'n situatie van uitzonderlijk belang. We zijn de afgelopen periode getuige geweest van heel wat mooie voorbeelden waarin onze leraars en directies hielden zijn: zie <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/corona-heldenverhalen>.

Getuigenis van directeur Maarten De Boe:
'Wat we niet mogen vergeten, is dat onze kinderen net zo bang zijn als wij op dit moment. Zij hebben nog nooit zoiets meegemaakt ... Maak je als ouder geen zorgen over achterstand op school. Als ze terug in het klaslokaal zijn, komen we ze tegemoet op hun niveau. Leraars zijn daar experts in!'

Al heel snel was voor iedereen duidelijk: afstandsonderwijs voor de basisschool betekent niet een hele dag digitaal onderwijs volgen. Afwisseling in ervaringskansen, groepeeringsvormen, materialen, instructies en evaluatie is ook voor afstandsonderwijs cruciaal.

Afstandsonderwijs als krachtige leeromgeving

Hoe maken schoolteams van afstandsleren een krachtige leeromgeving? Welke elementen spelen daarin een cruciale rol? Het schema 'van focus tot onderwijsarrangement' biedt ook daarbij een sterke houvast.

Focus anders bepalen

Ook bij afstandsonderwijs bepaalt het samenspel van leerlingen, context en leerplan welke doelen in de focus gezet kunnen worden. **Context** is bij afstandsleren een totaal andere factor dan in de normale schoolsituatie. Hoe bieden ouders en wij

passende begeleiding en creëren we regelmaat? Biedt de thuissituatie een fysieke plek waar schools leren mogelijk is? Hebben leerlingen toegang tot het internet? Zorg daarom voor een breed en flexibel aanbod, zodat het in verschillende contexten toepasbaar is.

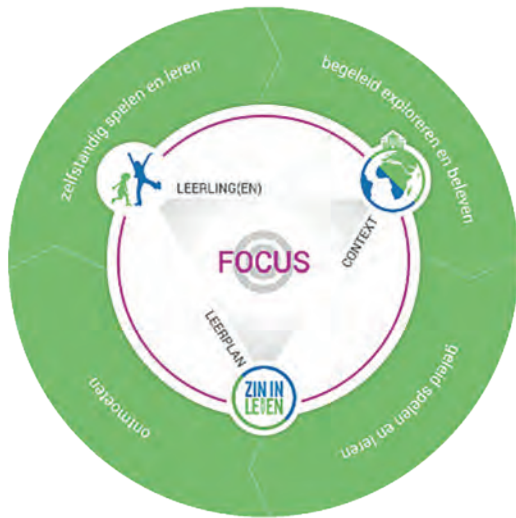

Binnen context speelt ook de digitale bagage van elke leraar een belangrijke rol. Die beginsituatie goed inschatten is een voorwaarde om succesvol afstandsonderwijs te realiseren. In veel gevallen gaan leraren met privématerialen aan de slag. Velen beschikken niet over een laptop van de school, maar hebben zelf geïnvesteerd in hardware en/of printer. Hoeveel digitale vaardigheden bezit ieder teamlid? Wie kan wie helpen?

Naast context houdt het schoolteam rekening met de **leerlingkenmerken**. Kan de leerling (al) voldoende zelfstandig werken? Over welke op school gebruikte hulpmiddelen beschikt de leerling thuis? Wat bezorgen we bij leerlingen thuis? En hoe?

Het derde element om de juiste doelen in de focus te stellen, is het **leerplan** zelf. Niet alle doelen zijn even gemakkelijk thuis te realiseren. En hoe langer de periode van afstandsonderwijs duurt, hoe sterker de focus op 'nieuwe leerinhouden'. De pedagogische begeleiding van Katholiek Onderwijs Vlaanderen bood vanaf de eerste dag inspirerende voorbeelden in de **ZillBib** (zoekterm 'corona') aan. Wie op zoek is naar digitale uitdagingen en mogelijkheden, kan ook terecht op <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/afstandsleeren>. Beide sets bevatten zowel materialen voor de jongste kleuter als voor de twaalfjarige.

Een leraar getuigt: 'Wij springen creatief om met het aanbod. Naast het bekende aanbod op de schoolwebsite maakten we een oefenwebsite. Twee keer per week bieden we een nieuwe *challenge* aan via opdrachten uit de verschillende ontwikkelvelden van Zill.'

Alle ervaringskansen benutten

Afstandsonderwijs omvat niet alleen ervaringskansen vanuit **zelfstandig spelen en leren**. Probeer ook tijdens afstandsonderwijs bewust in te zetten op alle ervaringskansen. De ervaringskans **geleid spelen en leren** komt meer aan bod dan je zou vermoeden. Je geeft de instructie vaak via stappenplannen of instructieboodschappen. Ouders en andere gezinsleden zijn nu een partner om **begeleid te spelen en te leren**: het veelzijdig verkennen, ontdekken en onderzoeken van de werkelijkheid. Een bijzondere taak ligt erin om aandacht te blijven schenken aan de ervaringskans **ontmoeten**. Dialoog tussen leraar en leerlingen krijgt een andere betekenis en invulling. Toch is blijvende communicatie met alle leerlingen, ongeacht hun leeftijd, cruciaal. Onze basisscholen nemen tal van initiatieven: ze sturen kaartjes, laten leerlingen kaartjes naar elkaar sturen, organiseren een blog ...

Juf Fie stuurt om de twee dagen een mailtje naar de ouders van haar kleuters met opdrachten en ideeën (werkblaadjes, knutselideeën, spelideetjes ...). Op de andere dagen bezorgt ze een WhatsApp-berichtje aan de ouders. Zo blijven ze contact houden en zijn ze verbonden met elkaar. Als digitale tool gebruiken ze eveneens de app Flipgrid.

Ontwerpen van een krachtige leeromgeving bij afstandsonderwijs

Een krachtige leeromgeving ontwerpen voor afstandsonderwijs daagt leraren nog meer uit dan anders. Een belangrijke houding daarbij is om eerst goed na te denken en dan pas te doen. Directies en schoolteams die even op de rem gingen staan en niet meteen alle mogelijke nieuwe (digitale) kanalen inschakelden, zorgden voor meer rust bij leerlingen, ouders en teamleden. Daaruit ontstonden een duidelijke strategie en onderlinge afspraken gebaseerd op wat voorhanden is op school (zowel digitaal als niet-digitaal). Zeker voor de jongsten maakten heel wat scholen handige instructiekaarten om de leerkanalen te maximaliseren. Ouders en leerlingen die wekelijks op één vast moment een afgebakend aantal opdrachten ontvangen, kunnen dat bovendien beter invullen in de dagelijkse thuisrealiteit.

Scholen nemen tal van initiatieven om aan de ervaringskansen ontmoeten te werken.

Uitvoeren en evalueren van onderwijsarrangementen

De afgelopen periode leek soms een wedstrijd tussen scholen of leraren. Het is echter een marathon: doseren is daarom de boodschap. Ook leraren hebben er behoefte aan om met collega's te reflecteren over het aanbod en zo van elkaar te leren.

Basisscholen besteden in deze periode extra aandacht aan feedback op wat thuis geleerd wordt. Individuele feedback, die aangeeft wat individueel goed loopt en wat nog verder ingeoeft mag worden, is heel effectief bij afstandsonderwijs. Ook onmiddellijke feedback bij online oefenplatformen verhoogde de motivatie.

Ook een contactpunt op afstand (chat, telefoon ...) blijkt van cruciaal belang. Vragen van leerlingen bij

de opdrachten verzamelden en beantwoordden basisscholen veelal via hun elektronische leeromgeving, e-mail, Padlet ...

Leren voor de toekomst

De hype van de eerste dagen waarin het aanbod aan inzetbare leermiddelen exponentieel groeide (en de bomen in het bos verdwenen), is ondertussen veranderd in een positief-kritische houding. In een tweede fase hebben leraren in het kleuter- en lager onderwijs vooral ingezet op de beperking in tijd en hoeveelheid en de verbreding van de soorten taken. Te veel taken geven werkt contraproductief. De voorziene werktijd door de leraar is ook niet altijd de tijd die elk kind nodig heeft om de opdrachten uit te voeren. Herhalen is daarbij voor leerlingen in de basisschool een belangrijk uitgangspunt: beter meerdere korte en krachtige oefenmomenten dan een halve dag doorwerken. Ook spel en rust zijn belangrijk om te leren.

Diversiteit in leermiddelen benutten

Afstandsonderwijs is gebaat met een breed scala aan leermiddelen. Methodes, andere leermiddelen, het aanbod van de VRT, digitale platformen ... kunnen hun rol spelen in afstandsonderwijs. Besteed daarbij – nog meer dan op school – aandacht voor leerlingen die dreigen uit de boot te vallen. We zien eenvoudige oplossingen met afgedrukte weekschema's, soms aangevuld met

spel- en leermateriaal uit de klas, die aan bepaalde leerlingen bezorgd worden. Voor de ontwikkeling van kinderen zijn voldoende slaap en spelen belangrijk. Spelen heeft een positief effect op het geheugen, het gedrag, de focus en het leerpotentieel van een kind.

Differentieer in je aanbod

Gedurende de voorbije weken stond het inoefenen van verworven leerinhouden centraal. Terecht, herhaling is een belangrijk didactisch principe, zeker als je in dat inoefenen zorgt voor veel variatie via verschillende oefenmogelijkheden. Voor sommige leerlingen boden de afgelopen weken ruimte om extra te oefenen op die leerinhouden die voor hen wat moeilijker waren. Mooi zijn de praktijkverhalen van leraren die extra prikkels gaven aan die groep leerlingen, wat meer contact – op afstand – met hen zochten. Houd het simpel: bouw de complexiteit van de opdrachten op, kies eerst voor basisactiviteiten, benadruk vooral herhalen en kies minder voor nieuwe leerinhouden.

Een leraar getuigt: 'Ik voorzie per dag drie dezelfde videosessies, telkens voor zeven leerlingen: miniklasjes online, zeg maar. Daarin geef ik nieuwe basisleerinhouden mee. Leerlingen hebben in een miniklasje toch contact met elkaar en hun meester.'

Kiezen voor één elektronische leeromgeving

Maak gebruik van één centrale leeromgeving op schoolniveau. Bied je online tools, digitale oefeningen of filmpjes aan? Prima, maar bied ze aan vanuit de vertrouwde digitale omgeving. En begin niet met een overdosis Kahoot, Bingel, Webquests ... als je leerlingen dat nog niet kennen. Pas het scenario overigens telkens aan de leeftijd van de leerlingen aan.

Voortdurend communiceren met leerlingen en ouders

De sleutel tot een succesverhaal is en blijft communicatie. Hoe meer (nieuwe) kanalen je gebruikt, hoe moeilijker je de communicatie maakt. Leerlingen die kunnen lezen, kun je, al dan niet via de ouders, schriftelijk bereiken via e-mail, Smartschool, Office 365, Google, Gimme, WhatsApp ... Ook met de leerlingen die nog niet leesvaardig zijn, moet gecommuniceerd worden: een videoboodschap, een telefoongesprek, een gesproken nieuwsbericht van de juf of meester. Laat alle leerlingen en ouders voelen dat je hen niet vergeet. De school is voor veel leerlingen een vangnet van vertrouwen en warme relaties. Meer dan ooit zijn het de kleine dingen die tellen. De ouders van leerlingen die uit de boot dreigen te vallen, hebben meestal wel een telefoon. Zij gebruiken ook WhatsApp, Instagram ...

Een kleuterleraar vertelt: 'Elke dag houd ik contact met mijn kleuters en geef hun opdrachten, bijvoorbeeld als je gaat wandelen, verzamel wat je op je tocht vindt en maak er iets mee, ga mee op berenjacht. De yoga-oefeningen die we anders samen in de klas doen, herhalen kinderen nu thuis met hun ouders. Ik bezorg ouders elke dag een e-mail met een speltip.'

Afgebakende taak voor ouders

Als ouders duidelijk weten dat ze hun kind niet moeten helpen met de opgegeven taken, kan

dat hen geruststellen. Leg uit dat ze de taken niet mogen maken in de plaats van hun kind of fouten corrigeren. Vraag van ouders een positieve houding over de opdrachten, dat ze in de buurt zijn van hun kind als het eraan werkt, hun zoon of dochter aanmoedigen om door te zetten ... Zo betrek je de ouder als partner: we gaan er samen voor zorgen dat je kind zijn leerhonger stilt.

De school is voor veel leerlingen een vangnet van vertrouwen en warme relaties.

Afstandsonderwijs als extra didactische uitdaging

Of het afstandsonderwijs van de voorbije weken effectief was, hangt af van veel factoren. Maar geen leraar in het basisonderwijs die erover dacht om het aansturen van dat leren helemaal stil te leggen. Dat was op geen enkel moment aan de orde. Hoewel het op korte termijn grote inspanningen en veerkracht van onder anderen leraren en ICT-coördinatoren vraagt, bieden de coronamaatregelen ook een unieke kans om op lange termijn na te denken over de implementatie van afstandsonderwijs binnen onze basisscholen. En dit keer niet als vervangmiddel van het schoolleven, maar als een extra didactische uitdaging in een krachtige leeromgeving. ◀◀

Meer informatie over afstandsleren is te vinden op de pro-website van Katholiek Onderwijs Vlaanderen: zie: <https://pro.katholiekonderwijs.vlaanderen/afstandsleren>

Roel Aerts

roel.aerts@katholiekonderwijs.vlaanderen

Marcel Vanlommel

marcel.vanlommel@katholiekonderwijs.vlaanderen

Anne Verhoeven

anne.verhoeven@katholiekonderwijs.vlaanderen

Dienst Curriculum & vorming, team basisonderwijs